

FMHaaglanden
Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Hybride werken: nu en ooit

Proeftuin hybride werken

FMHaaglanden

voor een comfortabele werkomgeving

Voorwoord

In 2021 bouwden we een proeftuin om te onderzoeken hoe we werkplekken voor de toekomst optimaal konden inrichten. In deze omgeving experimenteerden we met verschillende werkplekconcepten om inzichten op te doen voor de toekomstige werkomgeving.

We zijn ontzettend trots op wat we als FMHaaglanden hebben bereikt. Het project vereiste een lange adem, en als organisatie waren we zelf onderdeel van deze proeftuin. Dit betekende dat we soms keuzes moesten maken buiten onze comfortzone, in het belang van het onderzoek. We hebben hierbij het goede voorbeeld gegeven door werkplekken in te leveren om plaats te maken voor ontmoetingsruimtes en hybride werkplekken. Dit was even wennen, maar we zien dat het gewoon werkt. De komende jaren blijven we ons verder ontwikkelen als facilitaire experts.

Met de proeftuin hebben we veel kennis en ervaring opgedaan. We weten nu beter wat er nodig is om het hybride werken op kantoor te faciliteren. Bijvoorbeeld welke meubels wel of niet geschikt zijn, welke ICT-apparatuur nodig is en hoe werkplekreserveringen worden ervaren. Veel mensen kwamen een kijkje nemen in de proeftuin. In de experimentele omgeving deden we waardevolle inzichten op die we nu breder inzetten in andere projecten, bij onszelf en bij onze klanten. Dit magazine met resultaten, ervaringen en de belangrijkste lessen is een mooie afsluiting van een succesvolle proeftuin.

Annemarie Blok en Yahya Yilmaz

*Opdrachtgevers van de proeftuin
namens de directie van FMHaaglanden*

Inhoud

04

Never waste a good crisis

Directeur Pablo Hunnago over het project: van hybride proeftuin tot praktijk.

06

De proeftuin in cijfers

De resultaten van de proeftuin inzichtelijk.

09

Het belang van 'gewoon' samenwerken

Sara Schut over haar visie op hybride werken.

10

Een dag in het leven van...

Productmanager Marc Verweij neemt ons mee tijdens zijn werkdag in de proeftuin.

12

Werken met je zintuigen

Laura Vaessen over (het nut van) de natuur in de werkomgeving.

13

Hybride innovaties

Harm van den Boogaard over de onderzoekende houding van FMHaaglanden.

14

De toekomst van ICT

Roderik van der Poel over de technische (on)mogelijkheden van hybride werken.

Colofon

Hybride werken: nu en ooit is een uitgave van FMHaaglanden
Ontwerp, tekst en redactie DDK, Utrecht

Never waste a good crisis: van hybride proeftuin tot praktijk

Hybride werken heeft sinds de coronapandemie een prominente plek in de werkcultuur. Directeur Pablo Hunnego zag hoe FMH Haaglanden de transitie naar hybride werken binnen de Rijksoverheid mede mogelijk maakte. Dat ging niet zonder slag of stoot: “Bij nader inzien had ik meer lef willen tonen.”

“In 2020 werden we allemaal met een aardverschuiving geconfronteerd. Ineens werd thuiswerken de norm. Toen iedereen weer naar kantoor mocht, merkten we dat veel mensen toch liever thuis bleven werken. Dat kwam het teamgevoel niet altijd ten goede. Dat zette ons aan het denken: hoe maak je kantoren aantrekkelijker zodat mensen weer willen komen?”

Een goed moment voor verandering

“Zoals Churchill dat zo treffend zei: never waste a good crisis. We startten met een aantal experimenten om het kantoor weer een inspirerende centrale plek te maken. Zoals meer ontmoetingsruimtes en hybride vergadervoorzieningen. Deze experimenten vormden samen een proeftuin voor hybride werkconcepten die later op grotere schaal toegepast konden worden. We bedachten toepassingen en probeerden die op onszelf uit. En daar was niet iedereen blij mee. In die periode zaten veel Rijksorganisaties, net als wij, met de handen in het haar. Ze hadden onze expertise nodig en ondertussen zaten wij eerst zelf maar te experimenteren. Dat werd niet altijd begrepen. Bovendien was het lastig om direct in alle wensen te voorzien. Zo was er behoefte aan belhokjes. Daarvan denk je: dat is toch zo geregeld? Maar er waren er 500 van nodig en we wisten nog helemaal niet hoe we dat duurzaam, veilig en betaalbaar konden doen. We moesten echt eerst onderzoeken wat de impact

van alle toepassingen was om klanten goed te kunnen adviseren. De proeftuin was een belangrijk leertraject. Met de praktische ervaring kunnen we anderen beter adviseren”

“De proeftuin is een ideale omgeving geweest om projecten klein te testen”

Handdoekje leggen

Een van de eerste stappen tijdens het experimenteren was het uitvoeren van een gedetailleerde analyse van hoe we nu werken. “Hierdoor kregen we inzicht in wat werkt voor welke medewerkers. Op basis van die resultaten hebben we een proeftuin ingericht, samen met onze collega’s van SSC-ICT. We hebben onder andere ruimtes ingericht voor verschillende doeleinden, zoals brainstormen of juist werken in stilte. In de praktijk bleek dat nog best ingewikkeld, de ruimtes werden lang niet altijd voor de juiste werktaken gebruikt. Het was ook niet de bedoeling dat mensen hun ‘handdoekje leggen’ en de hele dag een plek bezet houden. Het is lastig om het gedrag van mensen aan te passen. Met verschillende kleine toepassingen kunnen we dat toch sturen, bijvoorbeeld met informatieposters naast de deur met daarop een beschrijving van de ruimte. Vanwege de vele werkplekken die we faciliteren, zijn we ook afhankelijk van het management.”

Het ringenproject: van proeftuin tot praktijk

“De resultaten van de proeftuin gebruiken we nu in ons advies naar klanten. Daarbij werken we met het zogenaamde ringenproject. We werken in drie verschillende ringen, afhankelijk van de wens van de klant. In ring 1 plaatsen we vooral losse componenten die eenvoudig verplaatst kunnen worden, zoals belcellen en vergaderopstellingen. In ring 2 implementeren we hybride werkconcepten met wat kleine verbouwingen. De ontmoetingspleinen binnen rijksoverheidspanden zijn ingericht met inzichten uit de proeftuin. Deze gezamenlijke ruimtes versterken de hybride werkervaring. Binnen het Rijk gaan veel directies binnenkort verhuizen, dus investeren in grote verbouwingen is nu zonde. Op die nieuwe werkplekken werken we straks in ring 3, waarbij we de hybride concepten meteen goed neerzetten met de nodige verbouwingen en aanpassingen aan de locatie. Ook voeren we dan het Workplace Management Systeem helemaal door. Daarmee kunnen mensen werkplekken en ruimtes reserveren. De proeftuin is een ideale omgeving geweest om werkopstellingen en technieken klein te testen.”

De hele dienstverlening op de schop

“Daarnaast kijken we hoe we onze andere producten en diensten kunnen aanpassen op het vele hybride werken. We denken bijvoorbeeld na over de inrichting van een fietsenstalling, zodat bakfietsen van medewerkers met flexibele werkplekken en -tijden

er de hele dag door nog een plekje kunnen vinden. Of de schoonmaak van ruimtes. Want als bureaus door verschillende mensen worden gebruikt, moeten ze ook vaker schoongemaakt worden.”

Een kritische blik terug en vooruit

“Ik ben ontzettend trots op de flexibiliteit en wendbaarheid die we de afgelopen jaren hebben getoond als organisatie. Het was even aftasten, dat ‘nieuwe normaal’. Toch zou ik bij nader inzien meer lef hebben willen tonen als organisatie. Sneller in actie komen, sneller durven inspelen op de veranderende omgeving. Dat was lastig voor ons. We zaten altijd in langdurige processen, terwijl we door de pandemie ineens in kortcyclische situaties terecht kwamen. We nemen al deze lessen mee om het hybride werken verder te ontwikkelen en te verbeteren in de toekomst.”

Pablo Hunnego
(directeur)

De proeftuin in cijfers

Er is enorm veel geleerd over hybride werken in de proeftuin. Het gebruik van sensoren in het onderzoek heeft ons waardevolle data en inzichten opgeleverd. Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste resultaten uit de proeftuin.

De proeftuin

3
etages

137
werkplekken

36
ruimtes

6242
reserveringen

De metingen

196
sensoren hebben
een jaar lang
gemeten

6
bezettingsgraad-
metingen

188
meetpunten

30
meetdagen

8
meetrondes per dag

45120
registraties

De reacties

7
onderzoeken
uitgevoerd

745
reacties
verwerkt

845
opmerkingen
geanalyseerd

De proeftuin in gebruik

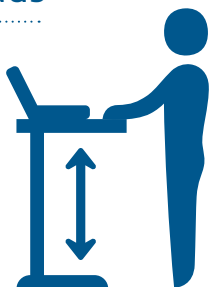
De onderdelen van de proeftuin zijn op **diverse plekken** binnen het Rijk ingezet.

Zit-sta-bureaus

Een zit-sta-bureau wordt voor

5%
staand gebruikt

Groenbeleving

Meer groen op kantoor wordt duidelijk meer gewaardeerd. De tevredenheid over de groenbeleving is gestegen van

2% naar **93%**

Respondenten zijn het eens dat planten bijdragen aan een **beter binnenklimaat, privacy, akoestiek en de aantrekkelijkheid van de werkomgeving.**

Bezettingsgraad

Maandag

Maandag wordt ervaren als 'gezellig druk' of 'precies goed', met een bezetting van 23%.

Dinsdag

Woensdag

Donderdag

Donderdag heeft een lagere bezetting dan maandag, maar meer gebruikers ervaren het als 'te druk'.

Vrijdag

Schoonbeleving

31%

In 31% van de gevallen is er een **duidelijk verschil tussen de meting** van de sensor en de beslissing van **de schoonmaker** om een ruimte schoon te maken.

Hierdoor wordt 14% van de werkplekken **onnodig schoongemaakt**, terwijl 17% van de gebruikte werkplekken **niet wordt schoongemaakt**.

Uitkomsten vragenlijst

Werkplekken en vergaderruimtes zijn moeilijk te reserveren.

Niet duidelijk wie een ruimte heeft gereserveerd.

9% reserveert niet maar houdt een werkplek bezet.

Het reserveringsplatform moet gebruiksvriendelijker, bijvoorbeeld met een app.

De huiskamer wordt voornamelijk door **groepen** gebruikt (60%), maar ook om pauze te houden (27%).

De hybride overlegruimtes worden voor **25%** gebruikt voor **individuele werkzaamheden** en **75%** voor **groepsactiviteiten**.

Aangepaste werkplekmix

Brainstormruimtes worden voor **20% juist gebruikt** en in **60%** van de gevallen worden ze ingezet als **vergaderruimte**.

31% van de **hybride ruimtes** wordt **individueel** gebruikt.

Het belang van ‘gewoon’ samenwerken op kantoor

Sara Schut startte in 2019 als senior adviseur Bedrijfsvoering bij FMHaaglanden. Niet veel later kwam, dankzij de coronapandemie, de hybride werkomgeving tot bloei. Thuiswerken werd ‘de grootste concurrent’. Mensen bleven massaal thuis, in hun eigen werkkamer of aan de keukentafel. “Dat bracht ons tot een vraagstuk: hoe maken we de werkomgeving zo ideaal mogelijk, zodat mensen weer terug naar kantoor komen?”

In gesprek met klanten

“Verschillende teams van FMHaaglanden bogen zich over deze kwestie. Onze klanten werken veel agile, met weekstarts, scrum en dat soort werkmethode – iets waar wij als uitvoeringsorganisatie minder ervaring mee hebben. Daarom gingen we in gesprek met managers en medewerkers van onze klanten. Dat leverde interessante inzichten op over de werkwensen, waarmee we vervolgens experimenteerden in een proeftuin.”

“Samenwerken is niet alleen een brainstorm. Het is échte interactie.”

Oncomfortabele stoeltjes met een functie

“Zo richtten we bijvoorbeeld een actieve brainstormruimte in, waar zitten eigenlijk niet de bedoeling is. Toen die werd opgeleverd, kregen we al snel een klacht: die stoeltjes, die zitten niet zo lekker, na een uur ben ik ze zat. Dat was natuurlijk precies de bedoeling. Aan dit soort ervaringen merken we dat het traditionele vergaderen nog de overhand heeft. Met de toepassingen in onze proeftuin en bij klanten op locatie, sturen we mensen zo veel mogelijk in de juiste richting met kleine aanpassingen. Zoals met die net niet comfortabele stoeltjes.”

‘Gewoon’ naast elkaar samenwerken

“Uiteindelijk is het ons doel om werkomgevingen te creëren waarin mensen met plezier werken. Er was een crisis voor nodig om thuiswerken geaccepteerd te krijgen. Ik ben er groot voorstander van, maar mensen moeten zich ook echt prettig voelen op kantoor. Het kantoor wordt gezien als de plek om elkaar te ontmoeten. Dat is zeker zo, maar werken is niet alleen ‘ontmoeten’. En samenwerken is niet alleen een brainstorm of vergadering. Het is ook kennis delen, luisteren, echte interactie. Een situatie waarin collega’s ‘gewoon’ naast elkaar aan het werk zijn en van elkaar horen wat er speelt. Het is belangrijk dat ook daar ruimte voor is in een hybride werkomgeving.”

Sara Schut
(Senior adviseur
Bedrijfsvoering)

Een dag in het leven van...

Marc Verweij

Marc Verweij is productmanager bij FMHaaglanden. Hij werkt aan het thema 'ontmoeten' binnen de Rijksoverheid en besteedt nu veel aandacht aan het Ringenproject (zie ook pagina 7), waarmee FMHaaglanden hybride kantoren opbouwt en inricht bij klanten.

Soms doet hij dat thuis, maar steeds vaker gaat hij met het ov naar kantoor. "Daar kan ik gezellig samenwerken met collega's, maar ook een rustig hoekje zoeken als ik me moet concentreren." Marc neemt ons mee tijdens zijn werkdag in de proeftuin.

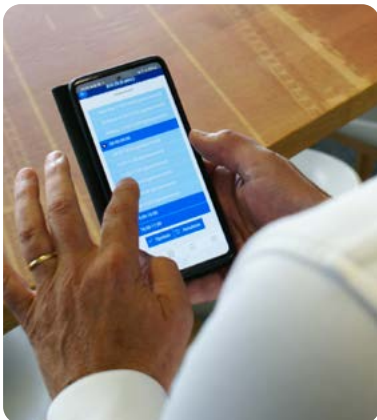
8.45

Ik werk op de 10^e etage en zodra ik daar aankom, heb ik meteen een goed gevoel. De ruimtes zijn rustig, schoon en sfeervol met planten.

9.00

Een kop koffie om de dag mee te beginnen. Bij de kofficorner pak ik zelf een bakkie en spreek ik collega's over het weekend of over projecten. Soms ontstaan juist daar de beste ideeën, wanneer je het niet verwacht.

10.00

's Ochtends werk ik rustig aan een tafel in de open ruimte. Een collega schuift bij me aan en samen bereiden we onze vergadering met een ander team alvast voor. Ook reserveren we via het online reserveringssysteem een ruimte voor 's middags. Ik kies een samenwerkingsruimte die geschikt is voor een presentatie.

11.30

Even later sluit er nog een collega aan. Ze hoorde ons praten over het Ringenproject en had tijd om even mee te denken. Ik haal nieuwe koffie voor ons en we werken nog even samen door. Ondertussen ik heb contact met collega's en afnemers, dat kan prima in deze rustige omgeving zonder mijn collega's te storen.

13.00

Na de lunch werk ik verder in de stilte-zone. Hier is het stil en kan ik gefocust en ongestoord mijn to-dolijst afvinken. De ruimte is licht en ingericht met planten en comfortabele stoelen. Dat maakt hard doorwerken een stuk fijner.

14.30

Ik presenteer de onderzoeksresultaten van de ontmoetingspleinen aan een groep collega's. De speciale presentatieruimte heeft bijvoorbeeld een handig WebEx-bord met functies om professioneel en interactief te presenteren. Een thuiswerkende collega sloot online aan en kon alles goed volgen.

17.30

Na een productieve dag in de proeftuin sluit Marc af. Het was een mooie dag: van intensief samenwerken tot presenteren, van vergaderen tot gefocust werken. Tot morgen!

16.00

Direct na de presentatie zoek ik een rustige plek om te werken aan het Ringenproject, samen met twee collega's. Deze ruimte is van veel gemakken voorzien, bijvoorbeeld dynamisch meubilair en zit-sta-bureaus. Dat helpt ons om makkelijk samen te werken.

Biophilic design: hybride werken met al je zintuigen

Hoe richten we werkplekken zo slim mogelijk in om niet alleen productiviteit, maar ook het welzijn van medewerkers te bevorderen? Laura Vaessen adviseert bedrijven en organisaties op het gebied van hybride werken vanuit de principes van biophilic design. Oftewel: het integreren van de natuur in onze werkomgeving.

Biophilic design is gestoeld op de biophilia theorie. Die stelt dat mensen van nature een verbinding hebben met de natuur en dat dit cruciaal is voor ons welzijn. Onderzoeken van Terrapin Bright Green ondersteunen deze theorie. Eén van de vele voorbeelden: mensen die in kantoren werken met zicht op natuur melden zich 16% minder ziek. Ook bij de inrichting van de ontmoetingspleinen hebben we biophilic design geïntegreerd.

Minder stress met natuurlijke elementen

“Als mens hebben we altijd geleefd in en met de natuur. Nu leven we gemiddeld 90% van de tijd binnen en in kunstlicht. Dat leidt tot allerlei stressgerelateerde welvaartsklachten. Met natuurlijke elementen op de werkvloer kunnen we het cortisolniveau, wat stress veroorzaakt, verlagen en de werkomgeving prettiger en beter maken. Dat gaat verder dan alleen planten. Denk aan natuurlijke materialen, vormen, patronen en afbeeldingen, maar ook geuren en geluiden kunnen een kalmerend effect hebben. Bij FMHaaglanden is bijvoorbeeld goed gebruikgemaakt van stoffen, planten en andere natuurlijke materialen.”

Geen sausje maar een hoofdingrediënt

“Biophilic design is geen ‘sausje’ dat je over je interieur gooit, met houten tafels en een paar leuke planten. Het moet geïntegreerd zijn in het ontwerp van een ruimte en ook onderdeel zijn van de hybride

werkomgeving, werkcultuur en manier van werken. Wat beweging betreft is er nog veel winst te behalen. We zitten de hele dag binnen achter een bureau, terwijl een wandeling zo goed is voor onze productiviteit en creativiteit, en ons welzijn. Met een dictafoon zou je al lopend kunnen vergaderen of brainstormen. Je spreekt je gedachten hardop uit en laat AI dit vervolgens gemakkelijk uitwerken tot een transcript. Maar ook in het kantoor kun je beweging stimuleren door bijvoorbeeld de indeling aan te passen en verschillende soorten meubilair te plaatsen.”

Zoveel mensen, zoveel werkwensen

“Het is ook belangrijk om HR te betrekken bij het creëren van een hybride werkomgeving volgens de principes van biophilic design. Met alleen een biofiële werkomgeving ben je er nog niet, er moeten ook werkafspraken gemaakt en nageleefd worden. Zeker bij grote organisaties, zoals FMHaaglanden en andere overheidsorganisaties, werken veel mensen met hele verschillende wensen. De een heeft prikkels nodig om zich te kunnen concentreren, de ander juist complete rust. Een goed ontworpen hybride omgeving houdt rekening met die diversiteit.”

Laura Vaessen
(Adviseur biophilic
design bij HEYDAY)

Een toekomst- bestendige organisatie door innovatie

Harm van den Boogaard zag FMHaaglanden de afgelopen jaren groeien. Als uitvoerende partij neemt FMHaaglanden steeds vaker een onderzoekende rol in en streeft voortdurend naar vernieuwing en verbetering. “We zijn altijd bezig met innoveren, verbeteren en efficiënter werken.”

Scenarioplanning

“De coronapandemie zette FMHaaglanden op scherp. Maar welke kant innoveer je op, als je niet weet hoe de wereld eruit gaat zien? We bedachten verschillende scenario’s met mogelijke uitkomsten van hoe de werkvloer er na de pandemie uit kon zien. Opvallend was dat in drie van de vier scenario’s de werkvloer blijvend zou veranderen. We wisten: de hele wereld gaat op zoek naar oplossingen, laten wij als professionele dienstverlener het voortouw nemen. We startten de proeftuin om de nieuwe beginnende werkomgeving te testen. En inderdaad, al snel kwamen klanten nieuwsgierig kijken.”

Een nieuwe richting

“Dat experimenteren was vrij nieuw voor ons. We werken met veel gestandaardiseerde processen op aanvraag van klanten. Ineens waren we aan het onderzoeken. Dat waren we niet gewend. Van de proeftuin hebben we zelf dus ook enorm veel geleerd. We zijn objectiever naar zaken gaan kijken.”

Hypotheses testen

“Onderzoek is inmiddels steeds vaker onderdeel van onze werkwijze. Op dit moment zijn we bezig met het digitaliseren van alle gebouwen. Een ander experiment is het werken met AI*, waarbij we een AI-assistent vragen willen stellen om efficiënt informatie en kennis op te halen. Dit soort concepten testen we eerst in een proefopstelling. Dat is cruciaal om hypothesen te valideren voordat ze op grote schaal met hoge kosten worden uitgerold.

Een van de geleerde lessen had te maken met de sensoren onder bureaus, die meten of de werkplek bezet is. Op een gegeven moment moest de vloerbedekking eruit in een aantal ruimtes. Je raadt het al: de bureaus werden niet op dezelfde plek teruggezet en het reserveringssysteem klopte niet meer. Daar loop je tegenaan en leer je van.”

Innovaties in de toekomst

“In de toekomst is er meer mogelijk met AI en sensoren. Dan kunnen we wellicht organisaties geautomatiseerd laten betalen naar gebruik van de bureaus en dit automatisch doorbelasten. Sensoren zien dan bijvoorbeeld wanneer er gebruik wordt gemaakt van een werkplek. En misschien kunnen we de driedageneconomie dan wel doorbreken door werkplekken op rustige momenten goedkoper te maken. Zo’n systeem bestond vroeger al, maar was toen te arbeidsintensief. Met geautomatiseerde technologie kan dat weer terugkomen. Zo zijn we altijd bezig met innoveren, verbeteren, efficiënter werken. Bouwen naar de toekomst.”

*We gebruiken AI nog niet in de productieomgeving maar alleen in onze experimenten en kijken zowel naar de kansen als de risico’s.

Harm van den Boogaard
(Senior adviseur bedrijfsvoering vernieuwende dienstverlening)

Roderik van der Poel (AV-consultant)

De toekomst van ICT op de hybride werkvloer

De transformatie van de werkvloer zit in een stroomversnelling. Technologie speelt een cruciale rol in het faciliteren van een hybride werkomgeving. Roderik van der Poel, AV-consultant bij de afdeling Pand-IT van SSC-ICT, deelt zijn inzichten over de toepassingen van ICT in de proeftuin. Als adviseur in audiovisuele oplossingen is hij nauw betrokken bij de ontwikkeling van technologieën die hybride werken mogelijk maken.

De proeftuin is een project met gezamenlijke inspanningen van verschillende betrokkenen binnen én buiten FMHaaglanden. SSC-ICT speelde een sleutelrol in de implementatie van audiovisuele apparatuur. “Denk aan de digitale vergaderborden, die in verschillende formaten en opstellingen te vinden zijn in de proeftuin. Daarmee kunnen mensen optimaal samenwerken of overleggen, ook al zit de een thuis en de ander op kantoor.”

Samenwerking versterken met technologie

“Hybride werken vraagt om technologieën die de fysieke afstand tussen collega’s kunnen overbruggen, zonder dat het ten koste gaat van de samenwerking. De digitale vergaderborden die in de proeftuin worden gebruikt, zijn uitgerust met slimme functies die daaraan bijdragen. Dat klinkt misschien eenvoudig, maar achter de schermen zit een heel stuk geavanceerde technologie. De camera zoomt bijvoorbeeld automatisch in op de spreker of maakt splitscreens zodat je meerdere mensen in dezelfde ruimte goed in beeld ziet.”

Maatwerkoplossingen

“Het is zelfs mogelijk om digitaal, maar levensecht, naast elkaar te vergaderen. Als je de schermen opbouwt in een halve ovaal, op locatie bij alle

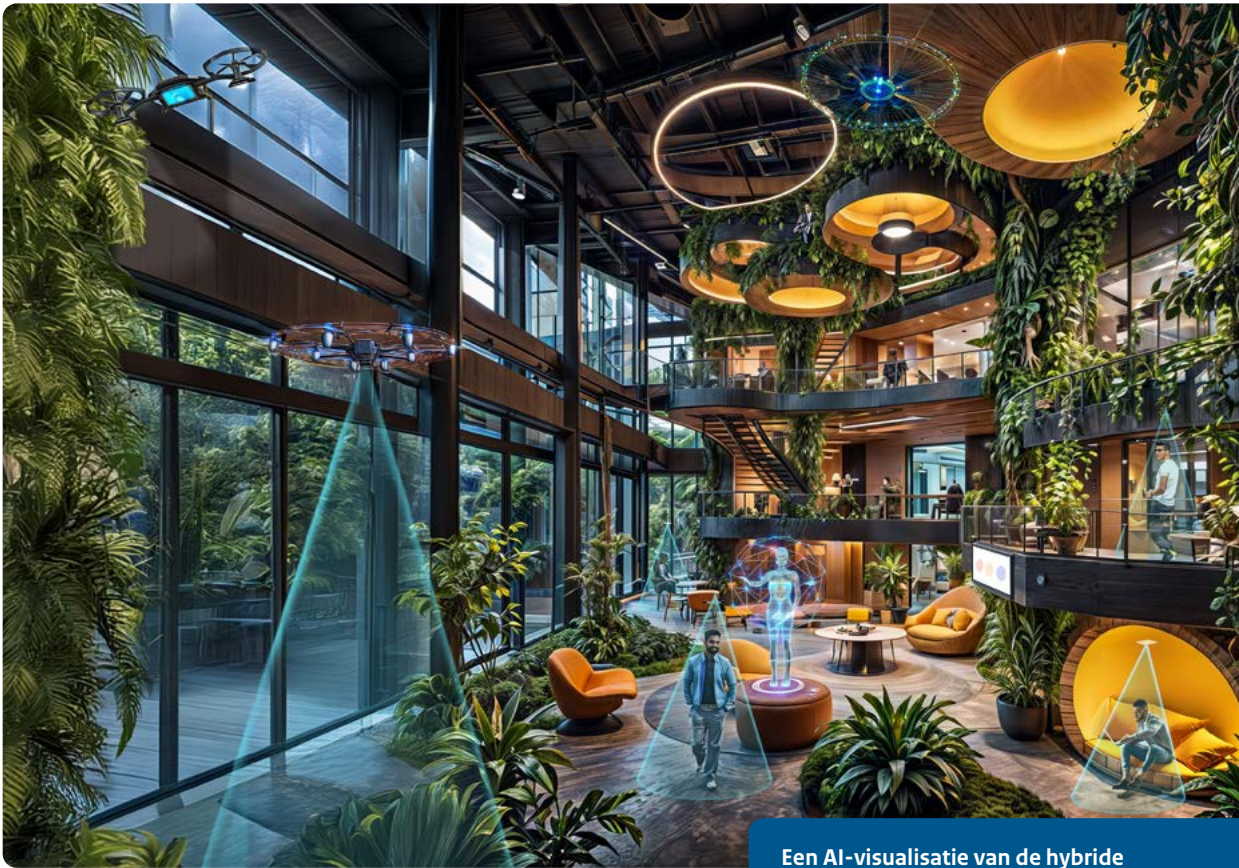
“Het is zelfs mogelijk om digitaal, maar levensecht, naast elkaar te vergaderen”

sprekers, kun je opzij kijken naar elkaar. Alsof je echt samen aan tafel zit. Dit heeft praktisch en technisch gezien wel wat voeten in de aarde, maar het kan zeker. Dat is bijvoorbeeld handig voor boardrooms voor directies. Voor iedere opdrachtgever gaan we echt op zoek naar de best mogelijke oplossingen. Technologie is geen *one size fits all*.

Dat maatwerk kunnen we steeds beter leveren, onder andere door de resultaten van het onderzoek in de proeftuin. FMHaaglanden heeft sensoren opgehangen in vergaderruimtes en op werkplekken. Daarmee kunnen we meten of die plekken echt gebruikt worden en welke ruimtes het meest in trek zijn. Dat analyseren we. Komt het door de apparatuur in de ruimte? Omdat ‘ie zo mooi is ingericht? Door de lekkere stoelen? Of omdat het er koel is of een mooi uitzicht heeft? Al die data kunnen we gebruiken om hybride werkplekken te optimaliseren.”

(On)gelimiteerd leren

“Toch zouden we daar nog veel verder in kunnen gaan. De digitale vergaderborden hebben allerlei slimme sensoren die gebruikmaken van kunstmatige intelligentie (AI). Ze kunnen bijvoorbeeld luchtkwaliteit meten en stemmen herkennen. Die functionaliteiten zijn er, maar wij mogen ze nog

Een AI-visualisatie van de hybride werkplek van de toekomst zoals de geïnterviewden in dit magazine voor mogelijk houden.

“Technisch kan er al veel, wettelijk minder”

niet gebruiken. Dat heeft te maken met privacy. Hier moet toestemming voor gegeven worden. Hopelijk mag dit in de toekomst wel, dan krijgen we beter inzicht in waarom een ruimte wel of niet prettig is of kan de ruimte zichzelf zelfs direct aanpassen aan de behoeften. Of dan geeft een AI-assistent je advies over de juiste vergaderopstelling voor het aantal aanwezigen in de ruimte. Of je notulen worden direct uitgewerkt in een transcript. Of je online vergadering wordt automatisch geopend zodra jij de ruimte binnenloopt. Technisch kan er al veel, wettelijk minder. En dat is niet zo gek, want privacybescherming en digitale veiligheid vinden we heel belangrijk.”

Een toekomst vol nieuwe technologieën

Roderik werkt nu aan een nieuwe proeftuin met allerlei extra features. “Ik verwacht dat er de komende jaren nog veel meer geautomatiseerd wordt. AI gaat een nog grotere plek krijgen, bijvoorbeeld in *speech to text*. Of een avatar, dat kan ook nog. Dat je zelf niet naar een vergadering gaat, maar je digitale dubbelt. Die praat je dan naderhand bij. Dat is wel heel futuristisch, maar het zou ooit best kunnen. We staan pas aan het begin van wat mogelijk is in hybride werkomgevingen.”

FMHaaglanden

voor een comfortabele werkomgeving

In dit magazine delen we resultaten en ervaringen uit de proeftuin hybride werken.

Benieuwd naar het hele onderzoeksrapport?

Ga dan naar www.fmhaaglanden.nl/documenten/rapporten/2024/10/01/rapport-proeftuin-hybride-werken of scan de QR-code hiernaast!

